

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛІВ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК ДЖЕРЕЛ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Бісюк О.С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0000-0002-1570-2721

Федорчук К.Т.,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0009-0003-9287-5751

Бісюк О.С., Федорчук К.Т. Особливості використання протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі України.

У статті надана характеристика правовій природі протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі, вказується на основні проблеми та пропонуються шляхи вдосконалення практики їх використання. Авторами наголошується на тому, що протокол слідчої дії є важливим процесуальним документом, що фіксує результати проведених слідчих заходів, таких як допити, обшуки, огляди місця події та інші дії, що мають значення для встановлення істини в кримінальному провадженні. Від правильності складання протоколу залежить не лише ефективність розслідування, а й можливість використання отриманих доказів у кримінальному провадженні. Протокол є одним із основних джерел доказів, і його оформлення повинно відповідати встановленим кримінальним процесуальним вимогам, зокрема, забезпечувати точність і достовірність інформації. Правова природа протоколу полягає в його значенні, як інструменту для підтвердження законності проведених дій і захисту прав осіб, щодо яких ці дії проводяться. Важливою є також роль протоколу в забезпеченні прозорості та контролю за діяльністю правоохоронних органів, що передбачає необхідність його детальної фіксації та можливість оскарження у разі порушень. У зв'язку з цим, робиться висновок про те, що вдосконалення законодавства щодо складання протоколів слідчих дій є надзвичайно важливим для забезпечення правосуддя та дотримання прав людини у кримінальному процесі.

Крім цього, звертається увага на те, що протоколи допиту, обшуку та огляду місця події мають свої специфічні особливості, визначені нормами кримінально-процесуального законодавства, які включають вимоги до форми, змісту та порядку складання. Вони фіксують хід та результати слідчих (розшукових) дій, а також участь усіх осіб, які брали в них участь, що є необхідним для забезпечення прав людини, зокрема права на захист. Авторами зазначається про праксеологічні аспекти, які включають проблеми, пов'язані з оформленням таких протоколів та пропонуються шляхи вдосконалення існуючої практики використання протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі.

Ключові слова: протокол, кримінальний процесуальний закон, кримінальне провадження, доказ, вимоги, використання, законність, слідчі (розшукові) дії, орган досудового розслідування, суд.

Bisyuk O.S., Fedorchuk K.T. Features of the use of protocols of investigative (detective) actions as a source of evidence in criminal proceedings in Ukraine.

The article provides a description of the legal nature of protocols of investigative (detective) actions as sources of evidence in criminal proceedings, indicates the main problems and suggests ways to improve the practice of their use. The authors emphasize that the protocol of investigative action is an important procedural document that records the results of investigative measures, such as interrogations, searches, inspections of the scene of the incident and other actions that are important for establishing the truth in criminal proceedings. Not only the effectiveness of the investigation, but also the possibility of using the evidence obtained in criminal proceedings depends on the correctness of the protocol. The protocol is one of the main sources of evidence, and its design must comply with the established criminal procedural requirements, in particular, ensure the accuracy and reliability of information. The legal nature of the protocol lies in its significance as a tool for confirming the legality of the actions taken and protecting the rights of persons against whom these actions are taken. The role of the protocol in ensuring transparency

and control over the activities of law enforcement agencies is also important, which implies the need for its detailed recording and the possibility of appeal in case of violations. In this regard, it is concluded that improving the legislation on the compilation of protocols of investigative actions is extremely important for ensuring justice and respect for human rights in the criminal process. In addition, attention is drawn to the fact that the protocols of interrogation, search and inspection of the scene of the incident have their own specific features, determined by the norms of criminal procedure legislation, which include requirements for the form, content and procedure for compilation. They record the course and results of investigative (search) actions, as well as the participation of all persons who took part in them, which is necessary to ensure human rights, in particular the right to defense. The authors note the praxeological aspects, which include problems associated with the preparation of such protocols, and suggest ways to improve the existing practice of using protocols of investigative (search) actions as sources of evidence in criminal proceedings.

Key words: protocol, criminal procedural law, criminal proceedings, evidence, requirements, use, legality, investigative (search) actions, pre-trial investigation body, court.

Актуальність теми. Протоколи є важливим елементом у забезпеченні належного та ефективного здійснення правосуддя. З одного боку, є основним інструментом фіксації основних процесуальних дій, з іншого – виступають джерелами доказів, які можуть суттєво впливати на результат кримінального провадження. Актуальність дослідження практики використання протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі України, посилюється не лише через важливість правильного оформлення таких документів, а й у зв'язку з постійними змінами в умовах правозастосування та потребою в удосконаленні основних форм фіксації слідчих (розшукових) дій, щоб забезпечити високі стандарти правосуддя.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Пошук шляхів удосконалення практики використання протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі знайшли відображення в публікаціях вітчизняних вчених-процесуалістів, зокрема: В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, О.В. Ігнатюка, О.В. Капліної, О.П. Кучинської, Л.М. Лобойка, В.Т. Маляренка, В.Т. Нора, Д.П. Письменного, В.М. Савицького, Д.Б. Сергєєвої, В.М. Тертишника, Л.Д. Удалової, М.С. Цуцкірідзе, Ю.М. Чорноус, В.І. Фаринника, О.Г. Шило, М.Є. Шумила, О.Г. Яновської. Напрацювання зазначених та інших дослідників становлять теоретичне підґрунтя статті й вирішення численних практичних проблем, що виникають у правоохоронній і правозастосовній діяльності.

Мета статті – висвітлення правової природи, проблем та формування пропозицій щодо вдосконалення практики використання протоколів слідчих (розшукових) дій як джерел доказів у кримінальному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, варто звернути увагу на те, що ст. 104 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) хоч й регламентує порядок складання протоколів, проте не надає визначення самого поняття «протокол». Не зазначається про це й в ст. 3 КПК України (Визначення основних термінів Кодексу) [7].

Науковці, зазвичай, визначають протокол як письмовий процесуальний документ, який є формою відображення фактів, отриманих у ході розслідування, із зазначенням обставин їх отримання [2, с. 56]. Його головна функція полягає у закріпленні доказів, які можуть використовуватися у судовому процесі для обґрунтування позицій сторін, ухвалення процесуальних рішень та встановлення істини. Протокол також виконує роль механізму контролю за дотриманням процесуальних норм, адже його зміст дає змогу перевірити законність дій слідчих або прокурорів [1, с. 27].

У світлі ст. 104 КПК України, а також численних доктринальних підходів щодо протоколів слідчих (розшукових) дій, можна виокремити низку ключових ознак, що дозволяють сформулювати його визначення. Зокрема, протокол має бути:

- 1) письмовим – фіксується у встановленій законом формі;
- 2) офіційним – складеним уповноваженою особою в рамках своїх повноважень;
- 3) детальним – містити відомості про місце, час і учасників дії, її перебіг та результати;
- 4) підтвердженим підписами – протокол засвідчується підписами всіх учасників слідчої дії, що забезпечує його достовірність.

Виходячи з наукових позицій сучасної кримінальної процесуальної доктрини, протокол виконує кілька функцій. Окрім доказової, яка є основною, він також забезпечує:

а) процесуальну прозорість – дозволяє сторонам кримінального провадження переконатися у законності дій слідчих і прокурорів.

б) гарантії дотримання прав – захищає права учасників слідчих (розшукових) дій, які мають можливість ознайомитися з його змістом і висловити свої зауваження.

в) контрольну функцію – є засобом перевірки дотримання процесуальних норм на стадіях досудового розслідування та судового розгляду [5; 10, с. 81].

Протокол у контексті призначення можна розглядати як невід’ємний елемент документування доказової бази, що забезпечує послідовність, прозорість і законність усіх процесуальних дій. Важливо, що він не тільки фіксує отриману інформацію, але й створює можливості для оцінки правомірності її отримання, чим сприяє об’єктивному розгляду кримінального провадження.

Таким чином, хоча ст. 104 КПК України прямо не визначає поняття протоколу, його сутність можна вивести з нормативного регулювання та наукових підходів. Протокол є ключовим документом у кримінальному процесі, спрямованим на забезпечення достовірності, допустимості та процесуальної коректності отриманих доказів [7].

Відповідно до положень КПК України, протоколи є обов’язковими при здійсненні певних видів слідчих (розшукових) дій, таких як обшук, огляд місця події, допит, слідчий експеримент, освідування тощо. Важливим є дотримання процесуальних вимог до їх складання, адже будь-які порушення в оформленні протоколу можуть призвести до визнання зібраних доказів недопустимими. У протоколі обов’язково зазначається інформація про час, місце та підстави проведення слідчої дії, а також фіксується її зміст та результати. Обов’язковими є відомості про осіб, які брали участь у проведенні дії, включаючи слідчого, понятих, захисників, підозрюваного або інших учасників. Протокол складається безпосередньо під час або відразу після завершення слідчої дії, щоб забезпечити точність викладеної інформації [13, с. 101].

Згідно з кримінальним процесуальним законодавством, зміст протоколу має бути чітким, об’єктивним і повним. Окрім основної текстової частини, до нього можуть додаватися матеріали, що підтверджують хід слідчої дії, такі як фотознімки, відеозаписи, плани, схеми, експертні висновки. Ці додатки є невід’ємною частиною протоколу та підвищують його доказове значення. Учасники слідчої (розшукової) дії мають право ознайомитися з протоколом, вносити зауваження чи доповнення, які також фіксуються в документі. Це створює додаткові гарантії дотримання їхніх прав.

Документування слідчих (розшукових) дій шляхом складання протоколу відіграє ключову роль у забезпеченні законності та контролю за діями правоохоронних органів. Протокол виступає не лише джерелом інформації для доказування, але й інструментом перевірки процесуальних дій на предмет дотримання прав і свобод людини. Наприклад, у протоколі обшуку повинні бути відображені не тільки знайдені докази, але й умови їх отримання: чи були присутні поняті, чи дотримано вимог закону щодо недоторканності житла та інших прав осіб, яких стосується обшук (ст. 234 КПК України) [7]. У разі порушення процесуальних норм або зловживання владою з боку слідчого, належним чином оформлений протокол може стати основою для оскарження таких дій у суді.

Протоколи розглядаються як джерело доказів, що закріплено в ч. 2 ст. 99 КПК України. Відповідно до цієї норми, процесуальні документи, до яких належать і протоколи слідчих (розшукових) дій, виступають матеріальними носіями інформації, яка може бути використана для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [7]. Тобто, протоколи процесуальних дій виконують функцію закріплення отриманих доказів і забезпечують їхню юридичну силу. Оскільки в кримінальному процесі особлива увага приділяється достовірності та допустимості доказів, протоколи як документи мають відповідати ряду вимог. Ці вимоги регламентовані нормами КПК України і включають, зокрема, точність відображення ходу та результатів процесуальної дії, належне оформлення та обов’язкове підписання всіма учасниками [9, с. 60].

Як джерело доказів, протоколи мають низку унікальних особливостей. По-перше, вони містять первинну інформацію про обставини, виявлені під час слідчих або судових дій, що забезпечує їхню високу доказову цінність. По-друге, протоколи включають додатки, такі як фотографії, відеозаписи, схеми чи інші матеріали, які наочно підтверджують зафіксовані у них факти. Це дає можливість суду та сторонам кримінального провадження перевіряти достовірність викладеної інформації [3, с. 74].

В ч. 2 ст. 99 КПК України закріплено значення процесуальних документів у кримінальному провадженні. Вони розглядаються нарівні з іншими джерелами доказів, такими як показання, речові докази або висновки експертів. Це свідчить про багатогранну роль протоколів у процесі доказування. З одного боку, вони виступають як свідчення певних дій або подій, які мали місце в провадженні. З іншого – є юридичним засобом, що забезпечує прозорість і контроль за дотриманням норм кримінального процесуального права [7].

Важливо зазначити, що протоколи процесуальних дій підлягають ретельному аналізу та оцінці на етапах досудового розслідування і судового розгляду. Суд повинен переконатися, що протокол відповідає вимогам КПК України і складений у суворій відповідності до закону. Лише за таких умов він може бути визнаний допустимим доказом [6]. У випадках, коли в протоколі виявляються порушення – наприклад, недотримання процедури або відсутність підписів учасників, це може призвести до виключення його з доказової бази.

Протоколи оформлюються й при проведенні процесуальних дій. Зокрема, під час невиконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, коли суд надає новий дозвіл на обшук із метою вилучення зазначених предметів (ст. 166 КПК України). Вони фіксують кожну дію, що здійснюється відповідно до законних підстав. Тимчасове вилучення майна, яке може відбуватися при обшуку або затриманні особи, також вимагає складання протоколу, де зазначаються обставини вилучення, перелік вилучених речей та умови їх передачі до відповідних органів (ст. 168 КПК України). Протоколи також складаються у випадках затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину (ст. 208 КПК України), що є одним із ключових доказів у кримінальному провадженні, адже документально підтверджує факт затримання, правові підстави для цього та обставини, за яких це сталося. До того ж протоколи відіграють важливу роль на етапі судового розгляду. Наприклад, під час огляду судом речових доказів, якщо їх неможливо доставити до зали судового засідання, чи під час огляду місця, де сталися важливі для справи події, протоколи документують усі обставини, за яких проводилися ці дії (статті 357 і 361 КПК України). Таким чином, протоколи забезпечують точне відображення обставин і фактів, що мають значення для кримінального провадження [7].

Нормативно-правове регулювання, встановлене ст. 104 КПК України, передбачає обов'язок слідчого дотримуватися певної процедури під час фіксації результатів слідчих (розшукових) дій, що гарантує прозорість і підзвітність їх виконання. Важливим аспектом цієї статті є також вимога до детального і точного опису всіх обставин, що були встановлені під час слідчої дії, а також обов'язкове засвідчення протоколу підписами слідчого, учасників процесу та інших залучених осіб. Ця норма забезпечує законність під час збирання доказів і запобігає можливим порушенням прав підозрюваних, потерпілих та інших учасників кримінального провадження.

Таким чином, ст. 104 КПК України є основоположною для нормативно-правового регулювання процесу документування слідчих (розшукових) дій. Вона забезпечує чіткий порядок фіксації результатів слідчої роботи, сприяє збереженню об'єктивності та надійності доказів, а також захищає права учасників кримінального провадження [7]. Однак важливо розуміти, що ця стаття лише окреслює загальні рамки оформлення протоколів, тоді як для різних видів слідчих дій існують додаткові вимоги, які встановлюються іншими нормами КПК України, наприклад, залежно від характеру слідчої (розшукової) дії. Це необхідно для точного відображення всіх обставин цієї дії та забезпечення законності й достовірності. Враховуючи особливості дозволяє уникнути процесуальних помилок, які можуть призвести до недійсності доказів або порушення прав учасників кримінального провадження.

Наприклад, ч. 5 ст. 236 КПК України регламентує, що результати особистого обшуку особи, яка перебуває в житлі чи іншому володінні, мають бути зафіксовані у відповідному протоколі. Такий протокол повинен містити не лише загальні дані, передбачені ст. 104 КПК України, а й конкретну інформацію про місце проведення обшуку, опис знайдених предметів, їхній стан, кількість, характеристики, а також інші особливості, що стосуються цієї ситуації [7].

Подібні спеціальні вимоги встановлені й для інших слідчих (розшукових) дій, а саме:

- 1) протокол допиту має включати детальний виклад показань, питання та відповіді, а також відомості про застосування технічних засобів фіксації;
- 2) протокол огляду місця події повинен містити детальний опис обстановки, виявлених слідів та предметів, що мають значення для досудового розслідування;
- 3) протокол слідчого експерименту має фіксувати умови проведення, порядок дій та отримані результати [4, с. 22].

Отже, ст. 104 КПК України забезпечує єдині стандарти документування, але водночас залишає місце для застосування додаткових вимог, які конкретизуються для різних слідчих (розшукових) дій. Це дозволяє слідчим ефективно фіксувати результати розслідувань з урахуванням особливостей конкретної ситуації та забезпечує належність протоколів, як доказів. Майже для кожної слідчої (розшукової) дії законодавство передбачає певні особливості оформлення протоколів, що підкреслює важливість гнучкого підходу до процесу документування для дотримання вимог кримінального процесуального закону [8].

Поряд із цим, ст. 107 КПК України відіграє важливу роль у регламентації використання технічних засобів фіксації під час проведення слідчих (розшукових) дій. Ця стаття визначає, що аудіо- та відеозапис у випадках, передбачених законом, є обов'язковим і невід'ємним додатком до протоколу слідчих (розшукових) дій. Згідно із вищезазначеною статтею, аудіо- та відеофіксація забезпечує об'єктивність і повноту відображення ходу та результатів слідчої дії. Це особливо важливо для дій, що потребують точності фіксації, таких як допит, обшук, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання та інші. У таких випадках технічні засоби фіксації допомагають уникнути спотворення інформації або упереджених тлумачень та забезпечують додаткові гарантії прав учасників кримінального процесу [7].

Протокол, складений з урахуванням ст. 107 КПК України, повинен містити вказівку на використання технічних засобів фіксації та інформацію про носії, на яких здійснено запис. Самі записи додаються

до протоколу й разом із ним стають частиною доказової бази. У разі виникнення сумнівів щодо точності або повноти письмового протоколу, аудіо- чи відеозапис може бути використаний для перевірки його достовірності [7].

Отже, ст. 107 КПК України, доповнюючи загальні положення ст. 104 КПК України, встановлює обов'язок застосування аудіо- та відеофіксації для певних слідчих дій. Це підвищує якість документування процесу, мінімізує ризик помилок чи порушень та забезпечує належний захист прав учасників кримінального провадження [7]. На нашу думку, технічна фіксація є невід'ємною складовою сучасного процесу досудового розслідування, що відповідає вимогам законності, прозорості та справедливості в кримінальному процесі України.

Водночас, на правове регулювання протоколу слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України впливають й інші положення КПК України, які деталізують вимоги до конкретних аспектів проведення слідчих дій. Ці норми створюють нормативно-правове підґрунтя для повноцінного і належного оформлення протоколів, забезпечуючи їхню відповідність закону та процесуальну правомірність. Одним із прикладів таких норм є вимоги щодо залучення понятих під час огляду житла чи іншого володіння особи, закріплені в ст. 237 КПК України. Поняті залучаються для забезпечення об'єктивності та законності дій слідчого, а їх присутність та показання мають бути зафіксовані у відповідному протоколі. У документі необхідно зазначити дані понятих, а також підтвердження їхньої участі під час слідчої дії. Відповідний аспект також забезпечує прозорість процесу та надає додаткові гарантії для учасників кримінального провадження [12, с. 88].

З урахуванням викладеного, можна підсумувати, що нормативно-правове регулювання вимог до протоколу слідчих дій у кримінальному процесі базується на загальних та спеціальних положеннях. У ст. 104 КПК України закріплено основні вимоги до складання протоколів, тим самим забезпечено їхню єдину структуру та обов'язкові елементи. Окрім цього, інші норми КПК України встановлюють ряд додаткових вимог для конкретних слідчих (розшукових) дій, такі як залучення понятих або обов'язкове використання аудіо- та відеофіксації відповідно до ст. 107 КПК України [7]. Зазначені положення в комплексі забезпечують прозорість, достовірність та законність процесу документування слідчих (розшукових) дій. Правильне застосування відповідних норм гарантує захист прав учасників процесу та підвищує якість доказової бази.

Проте, сьогодні на практиці виникає чимало проблем, пов'язаних з оформленням протоколів, що можуть суттєво вплинути на процесуальні результати розслідування та судового розгляду. Однією з ключових проблем є некоректне або неповне відображення фактичних обставин події. Протокол повинен точно та детально фіксувати всі відомості, отриманих під час слідчої (розшукової) дії, а будь-які прогалини чи неточності можуть призвести до сумнівів у достовірності доказів. Недбале або поверхове фіксування може стати підставою для визнання таких доказів недопустимими, що негативно позначається на подальшому розгляді кримінального провадження.

Іншою проблемою є порушення процесуальних вимог під час складання протоколу. Це стосується як структури документа, так і порядку його оформлення. КПК України передбачає чіткі вимоги до змісту протоколів: обов'язкові реквізити, фіксацію часу, місця, обставин, підписів учасників тощо. Відсутність навіть одного з цих елементів може стати підставою для оскарження допустимості протоколу як доказу в суді. Також значний вплив на процесуальні результати має проблема неповного або перекрученого фіксування пояснень чи показань учасників слідчої (розшукової) дії. Зокрема, недостовірні або неточні фіксації показань свідка, підозрюваного чи іншого учасника кримінального провадження може спотворити реальну картину подій. У випадках, коли сторона захисту доведе, що протокол містить викривлення, суд може визнати такі докази недостовірними або такими, що порушують право на справедливий судовий розгляд.

Проблема технічної фіксації є ще одним важливим аспектом. У деяких слідчих діях закон вимагає застосування аудіо- чи відеозапису як обов'язкового додатка до протоколу. Проте, трапляються випадки, коли технічна фіксація не проводиться або проводиться неналежним чином, наприклад, із перервами, поганою якістю запису або втратою носіїв інформації. Це може призвести до визнання протоколу неналежним доказом або до оскарження його достовірності.

Ще однією проблемою є суб'єктивний підхід слідчого під час складання протоколу. Недотримання принципу об'єктивності, надання власної інтерпретації подіям чи показанням може знизити доказове значення протоколу як джерела доказу. Судова практика свідчить, що протоколи, що містять суб'єктивні оцінки, часто визнаються такими, що порушують права учасників процесу. Водночас, слід відзначити проблему відсутності достатнього рівня кваліфікації у слідчих під час оформлення протоколів. Недосвідченість або незнання процесуальних вимог, що ставиться до даного виду кримінальних процесуальних документів можуть стати причиною помилок при складанні таких документів, що впливає на результативність розслідування та якість кримінального провадження в цілому.

Суттєвою проблемою є відсутність чітких критеріїв для оцінки повноти протоколу слідчої (розшукової) дій. Законодавство вимагає детального фіксування всіх обставин слідчої (розшукової) дії, але в реальних умовах слідчі часто стикаються з обмеженим часом або ресурсами. Це призводить до скорочення опису події кримінального правопорушення або поверхневого відображення її ключових аспектів. У результаті протокол може не в повній мірі відобразити всі необхідні деталі слідчої (розшукової) дії, що вплине на оцінку доказів у суді.

Проблеми зберігання та архівування протоколів також мають значний вплив на процесуальні результати. Якщо протоколи не зберігаються належним чином або доступ до них обмежений через бюрократичні процедури, це може призвести до їх втрати або пошкодження. У такому разі важливі докази можуть бути втрачені, а процес розслідування – ускладнений або зупинений.

Особливо актуальним є питання використання електронних протоколів. Незважаючи на розвиток технологій, багато слідчих (розшукових) дій досі фіксуються в паперовому вигляді. Це підвищує ризик фізичного пошкодження документів, як джерела доказів, а також ускладнює оперативний доступ до них. Впровадження електронного документообігу сприятиме ефективності процесу фіксації та збереження протоколів слідчих (розшукових) дій, але на практиці цей процес йде повільно через недостатнє технічне забезпечення.

Ще одна проблема пов'язана з обмеженим контролем за дотриманням вимог під час складання протоколів слідчих (розшукових) дій. У багатьох випадках процесуальні помилки стають очевидними тільки під час судового розгляду, коли сторона захисту вказує на недоліки в протоколі слідчих (розшукових) дій. Відсутність дієвого механізму контролю на етапі досудового розслідування сприяє процесуальним порушенням і свавіллю. Окрім цього, мовні та комунікаційні бар'єри можуть ускладнювати складання протоколів слідчих (розшукових) дій. Учасники процесу, які не володіють державною мовою, можуть давати пояснення через перекладача. Однак якість перекладу не завжди є точною, що може призвести до неправильного тлумачення сказаного та помилок у протоколі. Це створює ризик порушення прав осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії.

Усі ці проблеми в сукупності, з однієї сторони вказують на існуючі ризики можливого процесуального свавілля, порушення принципів змагальності та справедливості судового процесу, а з іншої – на необхідність покращення професійної підготовки слідчих, оптимізації законодавства та впровадження сучасних технологій у кримінальний процес України. Вирішення означуваних питань сприятиме підвищенню якості слідства, зменшенню кількості процедурних помилок та забезпеченню справедливого судочинства.

Висновки. Перспективи вдосконалення кримінального процесуального законодавства щодо протоколів слідчих (розшукових) дій свідчать, що удосконалення законодавства в цій сфері є необхідним для забезпечення ефективності та прозорості кримінального процесу України. Зокрема, необхідно забезпечити чітке регулювання вимог до складання протоколів, враховуючи нові технології (наприклад, використання відео- та аудіозаписів) для фіксації слідчих (розшукових) дій. Необхідно й удосконалення механізмів контролю за дотриманням процесуальних прав учасників досудового розслідування. Окрім цього, важливе значення має й забезпечення чіткої регламентації випадків, коли протоколи можуть бути визнані недопустимими як докази, а також впровадження ефективних механізмів для досудового розслідування та вирішення таких випадків. Удосконалення законодавства дозволить підвищити якість та достовірність доказів, забезпечити справедливий судовий процес і знизити ризики порушення прав осіб, залучених до кримінальних проваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко В.І. Кримінальний процес: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 420 с.
2. Дрозд В.Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.
3. Задорожний С.М. Доказування у кримінальному процесі України: Підручник. Київ: Кондор, 2017. 250 с.
4. Коваль О.М. Доказування в кримінальному процесі: Теорія і практика. Харків: Право, 2019. 320 с.
5. Конюшенко Я.Ю. Відомчий контроль в системі гарантій прав особи під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 367–377. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-104-2.41.
6. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.03.2025).
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

9. Лисенко О.А. Теорія доказів у кримінальному процесі: монографія. Київ: Видавничий Дім «Професіонал», 2017. 340 с.
10. Петров В.І. Доказування у кримінальному процесі: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2018. 280 с.
11. Цуцкірідзе М.С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практики: монографія. Київ: Алерта, 2020. 562 с.
12. Шуило В.І. Протоколи слідчих дій у кримінальному процесі: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 280 с.
13. Яковенко І.О. «Особливості протоколів допиту, обшуку та огляду місця події: теоретичні та практичні питання». *Право і суспільство*. 2019. С. 112–128.